

Wehner Tibor

EGY 1951-BEN RENDEZETT DOROGI KIÁLLÍTÁS

A Komárom Megyei Tanács VB. Népművelési Alosztálya rendezésében 1951. június 17. és 26. között a dorogi József Attila Bányász Kultúrotthonban várta a látogatókat a *Dunántúli képzőművészeti tanfolyamok kiállítása*. A tárlaton azok az amatőr, képzőművészeti tanfolyamok – szakkörök, szabadiskolák – szervezeti keretei között dolgozó vidéki munkás- és bányász-tehetségek, tanulók vettek részt, akiknek felfedezése, művésszé válásának támogatása a korabeli kultúrpolitika egyik fontos célkitűzése volt. A magyar kultúrában – szoros összefüggésben a Szovjetunióban zajló kulturális-művészeti (illetve annak nevezett) folyamatokkal – ekkor, a fordulat éve után a művészet az ideológia, a kommunista propaganda eszközüvé vált: pártideológusok határozták meg a művek témáját és stílusát, nemegyszer méretét és technikáját is. A realista, a szocialista realista művek kizárólagosságát hirdették meg, amely együtt járt a reakciónak minősített modern irányzatok elvetésével. A korszak európai rangú mesterei hallgattak el, kényszerültek külső vagy belső emigrációba. A dogmatikus művészetirányítás ezekkel az erőszakos, antiművészeti törekvésekkel egyúttal határozta meg a művészeti élet résztvevőinek új összetételét is: a fő cél az ipari centrumokban, a bányavidékeken élő munkás- és paraszt-származású tehetségek, a nép egyszerű gyermekeinek művésszé nevelése volt. A Dorogon is bemutatkozó képzőművészeti tanfolyamok résztvevői közül később sokan a budapesti Magyar Képzőművészeti Főiskolán, vagy más felsőoktatási intézményben folytathatták tanulmányaikat, s többségük a fővárosi stúdiumok lezárása után visszatért (visszatérni kényszerült) a pályakezdésük színterére.

A negyvenes-ötvenes évek fordulójának, majd az ún. ötvenes évek kitüntetett jelentőségű Komárom megyei művészeti szerveződése volt a tatabányai Bányász Képzőművészeti Szabadiskola, amelynek tanítványai más dunántúli műhelyek tehetségeivel – a Győrből, Mohácsról, Nyergesújfaluról, Pécsről,

Székesfehérvárról, Szombathelyről, Tatárról érkezett amatőr művészek mellett – a dorogiakkal együtt vonultatották fel alkotásaikat ezen az 1951-ben megrendezett tárlaton. A szombathelyi Benkő László 25 éves bőrgyári dolgozó és Káldy Lajos 29 éves üzemlakatos, a tatabányai Alusán Tódor 37 éves kőbányász és Farkas Gyula 40 éves bányász, a győri Kovács Ilona 21 éves segédmunkás és Farkas Pál 23 éves vasesztergályos, valamint számos társuk mellett a művész-névsorban olyan alkotók neveire is felfigyelhetünk, akik később jelentős munkásságot fejtettek ki, fontos életművet építettek. Így például a szombathelyi Paizs László (16 éves gimnáziumi tanuló), a tatabányai Horváth Ferenc (18 éves csillás) és Jurida Károly (15 éves tanuló) is ezekben a körökben kezdte meg felkészülését.

Dorog képzőművészeti tanfolyamának tehetségei közül ezen a tárlaton Dallos Ernő 43 éves üzemlakatos, Frituz Béla 17 éves gimnáziumi tanuló, Furlán Ferenc 17 éves gépüzemi dolgozó, Gergely Andrásné 25 éves munkásaszony, Gogola Emil 50 éves gazdasági dolgozó, Kandra Albert 53 éves bányagépész, Kiss László 23 éves honvéd, Kerényi Tivadar 37 éves bányüzemi dolgozó, Környei László 40 éves vasutas, Mellis Ilona 30 éves kórházi dolgozó és Sturcz Antal 15 éves gimnáziumi tanuló vett részt. A műtárgyjegyzék főként toll- és ceruzarajzokat, pasztelleket és akvarelleket vesz számba, de Kiss László alkotásai között felfedezhetünk olajkompozíciókat (*Szovjet-magyar barátság, Dorogi táj*) is. E dorogi névsor szereplői közül Furlán Ferenc grafikusművész az ekkor felbukkant tehetségek útját járta: elvégezve a budapesti főiskolát visszatért Dorogra, és évtizedeken át a település meghatározó jelentőségű művésze, művészetpedagógusa volt. A másik jelentős alkotói tevékenységet kifejtő művésszé a később Esztergomban dolgozó Környei (Környey) László érett.

A dorogi Képzőművészeti Szakkör az 1950-es tatabányai kiállítás megnyitóján, balról jobbra: Kovács Simon Mária, Dideri Anna, Uttó Éva, Szigeti Erzsébet, Kaiser Gertrúd, Döbrössy Márta, Kürti Julianna, Furlán Ferenc, Juhász Antal rajztanár (kalapban), Sturcz Antal, Kéri László, Dallos Ernő szakkörvezető. (Köszönet Szigeti Erzsébetnek a kép kölcsönzéséért és Kaiser Gertrúdnak az adatközlésért.)

A kiállítás katalógusának Juhász Antal által írt bevezetője pontosan dokumentálja a korszakot, a múlt század ötvenes éveinek idealisztikus alapokon nyugvó, diszkriminatív, a művészetre eszközjellegű jelenségként tekintő kulturális-művészetiirányítási elveket és gyakorlatot: „Pártunk kultúrpolitikája az egész ország területére kiszélesített képzőművészeti tanfolyamok létesítésével eddig mintegy háromezer dolgozó számára teremtette meg a művészi alkotómunka lehetőségét. A szemünk előtt kibontakozó és soha nem látott mértékben fejlődő képzőművészeti tanfolyamokra felmérhetetlen értékű feladatok várnak. Át kell törniök a letűnt korszak kultúréletére annyira jellemző beteges fővárosi centralizációt, amivel Budapestre tömörítettek mindent, ami tudományos, irodalmi és művészi, míg a vidék tájékozatlanul ödöngött,

évtizedekre elmaradva a jelentől. A művészetet ki kell vinniök a vidékre, s ott művészeti centrumokat létesítve, felszínre kell hozniök a népi tehetségek mérhetetlen kincseit. A sok évszázados kultúrával rendelkező népünk művészetét a kispolgári formalizmustól tartalomban és formában egyaránt megtisztítva át kell ömlesztzeniök a szocializmus korszakának új népi kultúrájába. A népi talajból felszabadult művészi erő az új tartalomtól áthatva, az új eszmék által megtermékenyítve be kell állítaniök a munkásosztály szocializmusért folytatott küzdelmébe.” Juhász Antal érvelése roppant jellemző az ún. ötvenes évek idealisztikus elképzeléseire: „Szocialista jövőnk építéséhez sokezer jól képzett munkás, paraszt, értelmiségi szakemberre van szükség, akiktől nemcsak felelősségteljes munkát, de újításokat, munkamódszerek tovább-

Az 1948-as bányavidéki
vándorkiállítás
katalógusának
címlapja

fejlesztését is várja a Párt, az Állam és az egész dolgozó nép. A rajzilag képzett dolgozó könnyebben érti meg a komplikált munkagépek belső szerkezetét. Mélyrehatóbban fogják megismerni a természetben és társadalomban végbemenő folyamatokat. A dunántúli képzőművészeti tanfolyamok közös kiállítása éles fénybe állítja a szocializmusban újjászületett népi kultúra eleven erejét. Azt az erőt, amelynek jövő felé vezető útját a munkásosztály Pártunk által vezetett közös harca és győzelme nyitották meg.” E lényegi kérdések tisztázása után a katalógus bevezetőjének írója természetesen megvonja a művészeti konklúziókat is: „Felismerték, hogy a képzőművészet területén a munkásosztály eredményeihez méltót csak akkor tudnak alkotni, ha ismerik az életet. Az ábrázolt jelenségek és alakok lényegébe behatolva, a valóságot a maga forradalmi fejlődésében ragadják meg, hogy a szocialista realizmus elválaszthatatlan a nép élete és tevékenysége iránti szeretetteljes érdeklődéstől.” És mindezen folyamatok érvényesülése eredményeként a korszerű művészet és a korszerű elveket valló közönség végre egymásra találhat.

Jóllehet már korábban is voltak szilárd meggyőződéssé érő feltételezéseink e kezdeményezések sikeres és helytálló, előremutató voltának megkérdőjelezése kapcsán, ma már világosan láthatjuk, hogy azok a törekvések, amelyek szellemében az 1951-es dorogi kiállítást is megrendezték, eleve kudarcra voltak ítélve. A művészet csak akkor lehet művészet, ha szabad, ha nem utasításokat

követve hatol „az ábrázolt jelenségek és alakok lényegébe”, és ha nem nagyon foglalkozik a maga forradalmi fejlődésében túltengő valósággal. Miként az 1945 előtti évtizedekben is léteztek, az ún. ötvenes évek elmúltával is működtek és működnek Magyarországon, Budapesten és vidéken is különböző képzőművészeti szakkörök, körök, szabadiskolák: de szerencsére ideológiai kézi vezérlés, mozgalmi megszállottság téveszmék és propagandisztikus háttér-gépezet nélkül. Mindez Dorog nagy múltú képzőművészeti körének történetében is szerencsére csak egy futó, de rendkívül tanulságos epizód volt.

Árvai Ferenc: Szenzor, 1982
(Esztergom, 1997-ben áthelyezve Kalocsára)

Árvai Ferenc: Ikarosz
(Sárkányrepülő), 1980 (Budapest)

**DOROGI
KÉPZŐMŰVÉSZEK KIÁLLÍTÁSA**

1981. október 16. — november 12.

DG DOROGI
GALÉRIA

JÓZSEF ATTILA MŰVELŐDÉSI
KÖZPONT
DOROG, OTTHON TÉR 1.